

Posel dodává, že na základě upozornění z Londýna je Sidor úplně vyřazen a nikdo ho nezve k poradám.

93

d) Poslal jsem přes Karla další depeši XXXI otevřený list Tisovi,⁶ který má být čten v londýnském radiu večer tři dny, počínaje desátým t. m.

Kopecký.

AMZV Praha. Depeše došlé, 1943, čís. 2074 (Žen. 439). Záznam dešifrované došle depeše (d. 6. 9. 1943). Strojopisný přepis.

20

1943, september 8. Londýn. — Záznam zprávy bývalých slovenských národných socialistov R. Pecholda a Inž. Slávika prezidentovi Dr. E. Benešovi. Zpráva informuje o stykoch skupiny národných socialistov s inými protifašistickými skupinami, žiada o schválenie spolupráce s tzv. mladými agrárnikmi a reprodukuje text tzv. otvoreného listu slovenských vlastencov Dr. J. Tisovi.

Zpráva ze Slovenska.¹

Panu prezidentovi od čs. národně socialistického předsedy Pecholda a Ing. Jána Slávika:

Nynější situace vojenská působí k tomu, že luďáci, kteří jsou veřejně exponováni, seznávají, že následkem situace i jejich osobní prospěch se nedá dlouho udržet a začínají měnit náhledy. Dnes už pro ně není ČSR fikcí, které se tolik vysmívali a hledají cestičky k lidem, kteří dělají pozitivní slovenskou politiku. Přestalo i vycházení pamfletů, které zesměšňovaly osobu presidenta Beneše a stávají se mlčenlivější.

Spolupráce čs. nár. socialistů se soc. demokraty a komunisty, kteréžto dvě složky spolupracují až na některé svoje stranické extrémnější požadavky a předstávají si, že moc přijde do jejich rukou, je sice uskutečněna; ale bez hlubších politických vztahů a to z toho důvodu, že nemají vůči oběma (soc. demokratům a komunistům) stoprocentní důvěru a musí postupovat opatrně. Čs. nár. socialisté jsou ve styku se slovenskými agrárníky. Tato strana však není jednotná, rozděluje se na několik složek, z nichž část přidržuje se směru Hodžova. Mladší generace této strany je pro bezvýhradnou politiku československou. Mezi těmito mladými je několik schopných lidí. S tou skupinou čs. nár. socialisté chtějí na-

⁶ Vid' dokument čis. 20.

¹ Zprávu národných socialistov spolu s textom listu Tisovi poslal do Londýna vyslanec dr. Kopecký prostredníctvom majora Karla-Sedláčka depešami XXIX a XXX (viď záver dokumentov čis. 19 a 25) pravdepodobne na začiatku septembra 1943. Text zprávy sme mali k dispozícii v podobe záznamu urobeného v londýnskej prezidentskej kancelárii (čís. 2869/43/dův.). Ide zrejme o odpis depeše zo Švajčiarska. Celý rad pravopisných chýb sme opravili bez vyznačenia.

Beneš vyjadril svoje stanovisko k zpráve v odkaze na Slovensko z 15. 9. 1943 (dokument čis. 23; pôvodný návrh odpovede obsahuje II. odsek dokumentu čis. 21; k zpráve, najmä k listu Tisovi sa vyjadril i člen čs. vlády — dokument čis. 22). Otvorený list Tisovi — avšak patrične zredigovaný — sa čítal v čs. vysielaní britského rozhlasu 10. a 12. septembra 1943.

94 vázat užší styk a žádají o souhlas. Luďáci pokoušejí se spolupracovat s Hodžovými agrárníky. Byla porada, na níž byli: Mičura, Sokol, Turček, Karvaš, prezident Országh a Dula. Tato skupina připravuje pro okamžik převratu na Slovensku ustavení přijatelné pro národ vlády, která by představovala slovenský národ v rámci ČSR, ale s tendencí dosáhnout co nejširší autonomie. Karvaš má být hlavním sloupem této formace. Čs. nár. socialisté nemají k němu důvěru.

Tiso a Mach se bojí již dnes lidu a snaží se na schůzích se ospravedlňovat:

Současné se upozorňuje na to, že lid v Čechách je na konci sil. Je nutno uspíšit konec války. Jakmile tento vzkaz dojde p. prezidentovi, prosí, aby v radiu bylo večer přijetí potvrzeno takto: „Pozor: dvě-tři-dvě“, což má znamenat souhlas s dotazem o spolupráci s mladými agrárníky.

Slováci žádají, aby 10. září a následující dva dny bylo v londýnském rozhlasu v 20 hod. 45 min. uveřejněno toto:

„Dne 27. srpna 1943 dostal Dr. Jozef Tiso od slovenských vlastenců tento otevřený dopis:

Pán Dr. Jozef Tiso, Bratislava. Nitra, 15. augusta 1943, v deň pribinovských osláv. Nakoľko vojnové udalosti rútia sa v poslednom čase s veľkou rýchlosťou vpred a u nás nevidíme dosiaľ náznakov prispôsobenia sa zmenenej situácii, ako sa to ukázalo a ukazuje v iných štátoch spriatelenej s Nemeckom, Maďarsku a Bulharsku, najmä však v Taliansku, považujeme si za svoju vlasteneckú povinnosť obrátiť sa na Vás ako na predstaviťa tzv. samostatného, v skutočnosti však vo vazalskom pomere k nacistickému Nemecku a k jeho zločineckým vodcom stojaceho slovenského štátu s týmto dôrazným odkazom:

Prečo nechávate ešte vždy krvácať našich otcov, bratov a synov v bratrovražednom boji proti bratskému slovanskému národu ruskému za záujmy pangermanizmu aj teraz, keď quislingovské vlády ostatných vazalských štátov svoje armády z východného frontu už odvolali alebo odvolávajú? Či nechcete vidieť alebo Vám neoznámili vzbury slovenských vojakov, odchádzajúcich na východný front zo Žiliny, Kremnice, Turč. Sv. Martina, Topoľčian a iných miest? Alebo sa stotožňujete so stanoviskom nemeckého lokaja Čatloša, podnikajúceho trestné výpravy proti slovensky cítiacim, a preto k partizánom alebo k sovietskej armáde prebehnuvším slovenským vojakom?

Ako si zodpoviete pred Vaším kresťanským, kňazským a katolíckym svedomím, že ešte i dnes trpíte zavieranie poctivých slovenských vlastencov, židov a študujúcej mládeže na ÚŠB, po krajských súdoch, v Ilave, Leopoldove a iných koncentračných táboroch? Či neviete, že v tých žalároch neľudsky týrajú tzv. politických väzňov, že ostali verní čestnému odkazu svojich otcov, bojovníkov za práva slobody a ostatných ľudských práv, všetkým rovnako patriacich?

Uvedomili ste si, že zmenená zahraničnopolitická situácia, charakterizovaná najmä pádom najstaršieho fašistického diktátora Mussoliniho, vyžaduje dôkladnú revíziu Vašej, ako aj ostatných a Vám plne zodpovedných činiteľov? Márne čakáme odstránenie najpodlejšej osoby z Vašeho [o]kolia, zloducha režimu, zradcu Tuku Bélu. Kedy povoláte na jeho miesto Slováka, ktorý by previedol podstatnú zmenu Vašej dosavadnej politiky zahraničnej a vnútornej a obnovil život na Slovensku v duchu demokratickom v najužšom spoľutí s bratmi Čechmi? Dnes je na Slovensku úplne každému jasné, že len úplnou likvidáciou fašisticko-nacistickej ideológie a s ňou súvisiacich a len do najtemnejšieho stredoveku sa hodiacych pochybených rasistických náuk, zavedením slobody prejavu a tlače, politickým a hospodárskym zrovnoprávnením jednotlivcov, ako i dokonalým vyriešením základných problémov budú vytvorené zase predpoklady pre zdravý vývoj slovenského ľudu. Není úplne ľahostajné, ako obstoíte pred súdom histórie, až príde deň zúčtovania. Aspoň teraz sa zachovajte ako pravý muž, keď máte možnosť aspoň minimálnou mierou odčiniť hrubé previnenia a chyby, ktorých ste sa dopustili nesprávnym pochopením súčasného historického denia.

Tento odkaz Vám zasielajú tisíce slovenských vlastencov v zastúpení všetkých

politických, hospodárskych, vedeckých pracovníkov a všetkých vrstiev ľudu v nádeji, že pri zachovaní uvedených princípov podarí sa Vám Slovákov previesť z dnešných chaotických časov šťastne do ľona znovuzrodzenej Československej republiky.

Podpisy nepripojujeme, lebo stále ešte žijeme pod terorom a policajnou kontrolou kriminalráta spriatelenej veľkonemeckej ríše pána Goltza".

Dne 3. září 1943 dostali tento text všetni poslanci t. zv. slovenského sněmu, jakož i diplomaté v Bratislavě. Čakali sme reakciu od pána Jozefa Tiso. Táto sa nedostavila, tedy dopis dnes zverejňujeme pred celým svetom.

AÚD KSS Bratislava. Zbierka 140. Fotokópia strojopisného záznamu.

21

1943, september 12. [Londýn.] — Návrh opovede prezidenta dr. E. Beneša na memorandum Šrobárovej skupiny, na odkazy bývalých národných socialistov inž. Slávika a R. Pecholda a na dotaz vo veci Karvaša.¹

I.

Prosím o předání poslu pro dr. V. Šrobára a Šrobárovu skupinu tohoto vzkazu:

1. Dostali jsme Váš vzkaz a memorandum a upřímně Vám za ně děkujeme. Osvětluje nám řadu věcí a svědčí o tom, že věci jdou v celku dobře. Nemám v celku námitek, pokud stanovíte, [jaké mají míti postavení Slováci a Slovensko v republice a]² co by se po převratu mělo hned provést ve chvíli, kdy bude odstraněn dnešní režim, luďácká strana a sněm, její zákonodárství atd. V tom všem bude jistě mezi námi naprostá jednota.

2. Věci ve Vašem memorandu, ve kterých máme jisté rezervy, kde však je *bezpodmínečně třeba zachovat jednotu a dle toho postupovat* jsou tyto:

a) Všecko, co se stalo od Mnichova, je nelegální a nekonstituční. Všecko se stalo násilně proti nám hrozbami a brutální mocí a v žádné formě nebude vůbec uznáno. Stejně je naprosto nelegální a nekonstituční vše, co se stalo od 14. března 1939. Žádný zákon, žádná instituce, která byla ustavena na základě nových poměrů, pocházejících ze situace od 29. září 1938 a 14. [března]³ 1939, nesmí být uznána a dostávat nějakou sankci ve chvíli našeho nového převratu.

b) *První republika uznáním vlády zahraniční stále existuje právně, politicky*

¹ Dokument je napsáný „Odpověď na Slovensko ze dne 12. září 1943“. Z dalších dvou dokumentů, které uveřejňujeme, však vyplývá, že Benešova odpověď nebola odoslaná na Slovensko v tomto znení. Beneš dal text svojej odpovede na diskusiu slovenským členom vlády a konečný text upravil v zmysle pripomienok, ktoré dostal písomne (pozri nasledujúci dokument).

Z odkazov, ktorými sa Beneš vo svojom stanovisku zaoberá, sme nemali k dispozícii dotaz týkajúci sa Karvaša. Šrobárovo memorandum pozri v dokumente čis. 19. Zprávu Slávika a Pecholda publikujeme ako dokument čis. 20.

² Do strojopisného konceptu vyznačil Beneš rukopisom doplnky a opravy. Tieto Benešove korektúry sme označili v celom texte hranatými zátvorkami. Pri dešifrovaní niekoľkých zle čitateľných slov sme si vypomohli textom definitívnej Benešovej odpovede z 15. 9. 1943 (dokument čis. 23).

³ Původné slovo „září“ prečiarknuté a napsané „března“.